

CZU: 343.21:334.722(478)

PRACTICAREA ILEGALĂ A ACTIVITĂȚII DE ÎNTRERINZĂTOR: MODALITATEA NORMATIVĂ PREVĂZUTĂ LA LIT.A) ART.125 DIN CODUL PENAL

*Denis BĂBĂLĂU**Universitatea de Stat din Moldova*

Scopul acestei investigații constă în relevarea caracteristicilor de formă și de conținut ale desfășurării activității de întreprinzător fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate, modalitate normativă a infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM, consemnată la lit.a) art.125 CP RM. În acest scop, se arată că, sub aspectul formei faptei prejudiciabile, modalitatea normativă în cauză presupune săvârșirea unei inacțiuni, succedată de comiterea unei acțiuni. Săvârșind inacțiunea de neînregistrare (nereînregistrare) a activității de întreprinzător la organele autorizate, făptuitorul se abține să comită acțiunea de înregistrare (reînregistrare) a activității de întreprinzător la organele autorizate, deși poate și trebuie s-o comită. Se demonstrează că infracțiunile specificate la art.241 CP RM (privite prin prisma lit.a), c) sau d) art.125 CP RM) nu pot forma un concurs ideal cu infracțiunea prevăzută la art.242 CP RM. Se stabilește că, în prezența modalităților normative consemnate la lit.a), c) sau d) art.125 CP RM, nu este posibilă concurența dintre art.241 și art.242 CP RM. Se demonstrează că desfășurarea activității de întreprinzător în lipsa patentei de întreprinzător atrage răspunderea în baza alin.(4) art.263 din Codul contravențional, nu conform alin.(1) art.263 din Codul contravențional. Se argumentează de ce este oportună excluderea, din partea finală a dispoziției de la alin.(1) art.263 din Codul contravențional, a cuvintelor „ori cu act de înregistrare declarat nevalabil”.

Cuvinte-cheie: *latură obiectivă, acțiune, inacțiune, activitate de întreprinzător, practicare ilegală, înregistrare, reînregistrare.*

THE ILLEGAL PRACTICE OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITY: THE NORMATIVE PROCEEDING REFERRED TO AT LETT.A) ART.125 OF THE PENAL CODE

The purpose of this investigation is to reveal the characteristics of form and content of the act of conducting entrepreneurial activity without the proper registration (re-registration) to licensing authorities, which is a normative proceeding of the offences referred to at art.241 PC RM, provided by lett.a) art.125 PC RM. To this end, it is shown that, with regard to the form of the prejudicial act of the offence in question, the normative proceeding consists in the commission of an inaction, followed by the commission of an action. By committing the inaction of conducting unregistered (unre-registered) entrepreneurial activity to proper licensing authorities, the offender refrain from committing the action of conducting entrepreneurial activity without the proper registration (re-registration) to licensing authorities, although it can and should be done. It is argued that the offences set forth in art.241 PC RM (under the meaning of lett.a), c) or d) art.125 PC RM) cannot be in ideal competition with the offence referred to at art.242 PC RM. As a result, it is established that, in the presence of the normative proceedings provided by lett.a), c) or d) art.125 PC RM, the competition between art.241 and art.242 PC RM is not possible. It is shown that conducting entrepreneurial activity without the entrepreneurial patent involves the contravention liability under par.(4) art.263 of the Contravention Code, and not under par.(1) art.263 of the Contravention Code. It is also argued that it is appropriate to exclude from the final part of the provision of par.(1) art.263 of the Contravention Code, of the words „or with a registration certificate declared invalid”.

Keywords: *the objective side, action, inaction, entrepreneurial activity, illegal practice, registration, re-registration.*

Introducere

Din analiza dispoziției art.241 CP RM rezultă că latură obiectivă a infracțiunilor prevăzute în acest articol are următoarea structură:

- 1) fapta prejudiciabilă de practicare ilegală a activității de întreprinzător;
- 2) urmările prejudiciabile, și anume – obținerea unui profit în proporții mari (în cazul infracțiunii specificate la alin.(1) art.241 CP RM) sau a unui profit în proporții deosebit de mari (în ipoteza infracțiunii prevăzute la lit.f) alin.(2) art.241 CP RM);
- 3) legătura causală dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile.

Respectând această ordine, vom începe examinarea semnelor laturii obiective a infracțiunilor specificate la art.241 CP RM cu analiza faptei prejudiciabile.

Din alin.(1) art.14 CP RM reiese că fapta prejudiciabilă poate îmbrăca două forme: a) acțiunea prejudiciabilă; b) inacțiunea prejudiciabilă. Care din aceste două forme este caracteristică pentru fapta prejudiciabilă prevăzută la art.241 CP RM?

În literatura de specialitate sunt exprimate păreri dintre cele mai diferite cu privire la acest aspect. Astfel, de exemplu, referindu-se la o situație similară cu cea consemnată în art.241 CP RM, E.L. Strelțov consideră că neexecutarea obligației de înregistrare de stat a activității de întreprinzător denotă că infracțiunea este săvârșită pe calea inacțiunii [1, p.401, 402]. La rândul său, A.Makarenko menționează că aplicarea răspunderii pentru infracțiunile reunite sub denumirea de practicare ilegală de activitate de întreprinzător își are temeiul în practicarea ilegală de către făptuitor a activității de întreprinzător; o asemenea activitate se poate exprima doar în acțiune [2]. După L.S. Aistova, în cazul infracțiunilor analizate, fapta prejudiciabilă se poate concretiza atât sub formă de inacțiune (deoarece făptuitorul nu-și execută obligația de a se înregistra în calitate de întreprinzător), cât și sub formă de acțiune (întrucât făptuitorul desfășoară ilegal activitatea de întreprinzător fără înregistrare) [3, p.9, 16]. În opinia lui S.L. Șabunevici, infracțiunile reunite sub denumirea de practicare ilegală de activitate de întreprinzător sunt comise pe calea acțiunii; cu toate acestea, lipsa înregistrării de stat este cea care asigură obținerea profitului de către făptuitor [4, p.490]. Nu în ultimul rând, V.Spaltu afirmă că fapta prejudiciabilă a infracțiunilor examinate îmbracă atât forma acțiunii, cât și forma inacțiunii [5, p.67].

În ce ne privește, considerăm că răspunsul la întrebarea pe care am formulat-o mai sus trebuie prezentat diferențiat cu referire la fiecare dintre cele patru modalități normative specificate în art.125 CP RM:

- a) desfășurarea activității de întreprinzător fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate;
- b) desfășurarea unor genuri de activitate interzise de legislație;
- c) desfășurarea activității de întreprinzător prin intermediul filialelor, reprezentanțelor, sucursalelor, secțiilor, magazinelor, depozitelor, unităților comerciale sau altor unități neînregistrate în modul stabilit de legislație;
- d) desfășurarea activității de întreprinzător fără utilizarea mărcilor comerciale și de fabrică și fără indicarea în documente a codurilor fiscale, în cazul când folosirea sau indicarea lor este prevăzută de legislație, ori desfășurarea acestei activități cu utilizarea unor coduri fiscale străine sau plastografiate.

În legătură cu prima din aceste modalități, V.Stati susține: „Acțiunea de desfășurare a activității de întreprinzător este însoțită de inacțiunea de neînregistrare (nereînregistrare) la organele autorizate” [6, p.444]. Într-adevăr, sintagma „fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate” nu poate să desemneze decât inacțiunea de neînregistrare (nereînregistrare) la organele autorizate. În ipoteza examinată, inacțiunea în cauză este la fel de importantă ca și acțiunea de desfășurare a activității de întreprinzător. De una singură, această acțiune nu ar putea reda ilicitatea faptei prejudiciabile.

Mai este de menționat că, la prima etapă, făptuitorul comite inacțiunea de neînregistrare (nereînregistrare) la organele autorizate; la cea de-a doua etapă, este săvârșită acțiunea de desfășurare a activității de întreprinzător. Luând în considerare această succesiune, urmările prejudiciabile (și anume – obținerea unui profit în proporții mari sau a unui profit în proporții deosebit de mari) se vor afla în legătură causală nemijlocită cu acțiunea de desfășurare a activității de întreprinzător.

Rezultate obținute și discuții

După ce ne-am referit la forma faptei prejudiciabile prevăzute la art.241 CP RM, este necesar să analizăm conținutul acesteia. În cadrul prezentului articol vom examina modalitatea normativă specificată la lit.a) art.125 CP RM – desfășurarea activității de întreprinzător fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate.

În această ordine de idei, este util să reproducem punctul de vedere al lui M.Mutu: „Dacă întreprinderea există *de facto*, nu *de jure*, atunci componența infracțiunii de la art.242 CP RM lipsește, în acest caz putând fi vorba de practicarea ilegală a activității de întreprinzător. În cazul acesteia din urmă întreprinderea nu este înregistrată în general” [7]. În opinia lui N.Sîrbu, „rațiunea răspunderii penale pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător (art.241 CP RM) constă în abaterea de la regulile prestabilite de lege privind desfășurarea în condiții de legalitate a activității de întreprinzător, abatere orientată spre realizarea de profit. În contrast, în ipoteza pseudoactivității de întreprinzător, făptuitorul respectă întocmai condițiile prevăzute de lege privind obținerea dreptului de a desfășura activitate de întreprinzător, adică înființează o întreprindere legală, dar conținutul activității sale deviază de la scopul prevăzut în actele de constituire” [8, p.88]. După V.N. Lubeșko, „în ipoteza pseudoactivității de întreprinzător, făptuitorul înregistrează activitatea de întreprinzător în ordinea stabilită de lege. În contrast, desfășurarea activității de întreprinzător fără înregistrare presupune că făptuitorii nici măcar nu camuflează ilegalitatea acestei activități” [9]. L.A. Prohorov și M.L. Prohorova menționează: „În cazul practicării ilegale a activității de întreprinzător, făptuitorul desfășoară efectiv acea activitate, deși o face fără respectarea ordinii stabilite de lege. Săvârșind pseudoactivitatea de întreprinzător, făptuitorul nu are intenția de a desfășura activitatea de întreprinzător pe care a declarat-o la înregistrare” [10, p.229].

Din cele menționate mai sus ar reieși că infracțiunile prevăzute la art.241 CP RM (privite prin prisma lit.a) art.125 CP RM) nu sunt compatibile cu infracțiunea prevăzută la art.242 CP RM. În aceste condiții, este oare posibilă concurența de norme dintre art.241 și art.242 CP RM? Sau pot oare respectivele infracțiuni să formeze un concurs ideal?

L.S. Aistova afirmă: „Nu este posibil concursul ideal dintre infracțiunile reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător și infracțiunea de pseudoactivitate de întreprinzător. Aceasta se datorează diferențelor de esență ce caracterizează latura obiectivă a infracțiunilor comparate. Astfel, în cazul pseudoactivității de întreprinzător, făptuitorul legalizează activitatea de întreprinzător prin înregistrarea acesteia. Totuși, acest caracter legal al activității de întreprinzător este doar de aparență. În ce privește infracțiunile reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător, în cazul acestora se desfășoară o activitate de întreprinzător *de facto* utilă societății, deși fără respectarea procedurilor legale. În ipoteza acestor infracțiuni, activitatea de întreprinzător este chiar desfășurată. În opoziție, în cazul pseudoactivității de întreprinzător, întreprinderea creată de făptuitor fie nu desfășoară în genere niciun fel de activitate, fie este folosită ca paravan pentru desfășurarea unor activități ilegale” [11, p.75].

Considerăm că o astfel de opinie nu ține seama de nuanțele de natură juridică care diferențiază modalitățile normative specificate la lit.a)-d) art.125 CP RM. Drept urmare, infracțiunile prevăzute la art.241 CP RM (privite prin prisma lit.a) art.125 CP RM (și prin prisma lit.c) și d) art.125 CP RM)) nu pot forma un concurs ideal cu infracțiunea specificată la art.242 CP RM. Or, în contextul acestei din urmă infracțiuni, făptuitorul practică activitatea de întreprinzător. Nu este posibil să n-o practice. În caz contrar, nu s-ar produce urmările prejudiciabile descrise în art.242 CP RM. Însă, pseudoîntreprinzătorul practică nu activitatea de întreprinzător în sensul lit.a), c) și d) art.125 CP RM, când ilegală este doar forma, nu și conținutul. Pseudoîntreprinzătorul practică genurile activității de întreprinzător ilicite. Acestea sunt ilegale după conținut, deși, după formă (fiind acoperite de întreprinderea având rolul de paravan), acestea sunt legale. O asemenea incompatibilitate de esență face imposibilă și concurența dintre art.241 și art.242 CP RM.

Infra va fi analizată situația când art.241 CP RM (coroborat cu lit.b) art.125 CP RM) se află într-o relație de concurență dintre parte și întreg cu art.242 CP RM. Doar în această situație este posibilă concurența dintre art.241 și art.242 CP RM.

După această digresiune nelipsită de importanță, să trecem la analiza propriu-zisă a modalității normative prevăzute la lit.a) art.125 CP RM.

Vom supune analizei inacțiunea de neînregistrare (nereînregistrare) a activității de întreprinzător la organele autorizate.

Săvârșind această inacțiune, făptuitorul se abține să comită acțiunea de înregistrare (reînregistrare) a activității de întreprinzător la organele autorizate, deși poate și trebuie s-o comită. Care sunt normele care-l obligă pe făptuitor să iasă din pasivitate și să înregistreze (reînregistreze) activitatea de întreprinzător la organele autorizate?

În primul rând, potrivit alin.(1) art.27 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, „întreprinzătorul este obligat să înregistreze întreprinderea înființată de el pe teritoriul Republicii Moldova, până la începerea activității ei economice”. În această normă își găsește exprimarea ideea enunțată de O.N. Strokina: „Este interzisă practicarea activității de întreprinzător în lipsa unui control din partea statului, adică în lipsa înregistrării în calitate de întreprinzător individual sau de persoană juridică. Ca atare, activitatea de întreprinzător poate fi desfășurată de aproape oricine. Însă, pentru a precede la desfășurarea ei, este necesară respectarea unui șir de condiții și exigențe. Tocmai nesocotirea acestui precept servește ca temei pentru aplicarea răspunderii pentru infracțiunile reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător” [12].

Confirmând justetea unei asemenea idei, Codul civil prevede: persoana fizică are dreptul să practice activitate de întreprinzător, fără a constitui o persoană juridică, din momentul înregistrării de stat în calitate de întreprinzător individual sau în alt mod prevăzut de lege (alin.(1) art.26); capacitatea de folosință a persoanei juridice se dobândește la data înregistrării de stat (alin.(1) art.60); persoana juridică se consideră constituită în momentul înregistrării ei de stat (alin.(1) art.63); persoana juridică este pasibilă de înregistrare de stat în modul prevăzut de lege (alin.(3) art.63); societatea comercială trebuie înregistrată, în modul și termenul stabilit de lege, la organul înregistrării de stat în a cărui rază teritorială se află sediul său (alin.(1) art.109); înregistrarea de stat a cooperativelor se efectuează în modul stabilit pentru societățile comerciale (art.173).

Prevederi similare se conțin, de exemplu, în Legea României privind registrul comerțului, nr.26 din 05.11.1990 [13]: comercianții, înainte de începerea comerțului, precum și alte persoane fizice sau juridice,

prevăzute în mod expres de lege, înainte de începerea activității acestora, au obligația să ceară înmatricularea în registrul comerțului, iar în cursul exercitării și la încetarea comerțului sau, după caz, a activității respective, să ceară înscrierea în același registru a mențiunilor privind actele și faptele a căror înregistrare este prevăzută de lege (alin.(1) art.1); potrivit numitei legi, prin înregistrare se înțelege atât înmatricularea comerciantului și înscrierea de mențiuni, precum și alte operațiuni care, potrivit legii, se menționează în registrul comerțului (alin.(2¹) art.1); dacă nu respectă dispozițiile legii și termenii prevăzute, comercianții care trebuie să ceară înmatricularea sau înscrierea unei mențiuni sau să depună specimene de semnătură ori anumite acte vor fi obligați, prin încheiere pronunțată de judecătorul delegat, la plata unei amenzi judiciare de la 500.000 de lei la 5.000.000 de lei, dacă fapta nu constituie infracțiune (alin.(1) art.44); în cazul în care înmatricularea, mențiunea, depunerea specimenului de semnătură sau a actului sunt în sarcina unei persoane juridice, amenda judiciară este de la 5.000.000 de lei la 20.000.000 de lei, dacă fapta nu constituie infracțiune (alin.(2) art.44).

Conform art.2 al Legii privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 19.10.2007 [14], prin „înregistrare de stat” se înțelege acțiunea organului înregistrării de stat ce constă în certificarea faptului constituirii, reorganizării, lichidării, suspendării sau reluării activității persoanelor juridice, filialelor și reprezentanțelor acestora, precum și a faptului modificării actelor de constituire ale persoanelor juridice, înscrierii datelor în Registrul de stat al persoanelor juridice sau în Registrul de stat al întreprinzătorilor individuali, care are ca efect dobândirea și încetarea capacității juridice a persoanelor juridice, obținerea și încetarea de către persoanele fizice a calității de întreprinzător individual.

În ce constă esența juridică a procedurii de înregistrare de stat, la care se face referire în dispoziția de la lit.a) art.125 CP RM?

După V.V. Laptev, prin „libertatea activității de întreprinzător” se înțelege dreptul unei persoane fizice sau al unei persoane juridice de a desfășura activitatea de întreprinzător în oricare domeniu al economiei [15, p.18]. În general, acceptăm o asemenea viziune. Totuși, libertatea activității de întreprinzător nu este una absolută. Statul o reglementează, stabilind drepturi și obligații pentru subiectele activității de întreprinzător.

Din această perspectivă, M.N. Urda susține: „Sistemul controlului de stat asupra activității de întreprinzător (al cărui mijloc de asigurare îl constituie înregistrarea de stat) este privit ca o garanție a realizării intereselor economice pozitive ale societății. Eschivarea de la acest control pune în pericol realizarea respectivelor interese” [16]. În opinia lui A.M. Garmaș, „sensul înregistrării de stat a activității de întreprinzător constă în aceea că statul își asumă protecția juridică a acestei activități. O astfel de protecție există doar pentru întreprinzătorul înregistrat în conformitate cu legea” [17]. Din punctul de vedere exprimat de E.I. Moskvitina, I.G. Hodjaeva și T.V. Filatova, „înregistrarea de stat își propune următoarele scopuri de bază: controlul de stat asupra desfășurării activității de întreprinzător (în special, în vederea prevenirii și combaterii practicilor ilegale de desfășurare a acestei activități); obținerea datelor de evidență statistică pentru exercitarea măsurilor de reglementare economică etc.” [18]. Dezvoltând ideea, E.V. Trofimova menționează: „Scopurile principale ale înregistrării de stat se exprimă în a crea capacitatea de folosință a întreprinzătorilor individuali și a persoanelor juridice, precum și în a legaliza activitatea acestora. Înregistrarea de stat a subiectelor activității de întreprinzător permite realizarea unui șir de sarcini, astfel asigurându-se satisfacerea intereselor de ordin public și a celor de ordin privat. Reducerea acestor sarcini la câteva grupuri omogene face posibilă stabilirea funcțiilor de bază ale instituției înregistrării de stat: funcția de legalizare; funcția de supraveghere-evidență; funcția informativă; funcția de protejare” [19, p.19]. La alte aspecte se referă C.Gandrabur: „Numai după înregistrarea de stat persoana juridică poate să-și deschidă un cont de decontări într-o bancă comercială, poate să depună actele pentru a i se elibera licența, poate să desfășoare activități nelicențiate, dobândește dreptul exclusiv asupra propriei denumiri și embleme, poate solicita înregistrarea drepturilor dobândite în procesul de constituire, precum și să săvârșească alte acte juridice pentru atingerea scopurilor statutare propuse. Dobândirea personalității juridice impune și unele obligații stabilite de lege care sunt specifice numai unui subiect de drept. Ca exemplu poate servi obligația de înregistrare în calitate de contribuabil la inspectoratul fiscal teritorial, de efectuare a plăților numai prin operațiuni bancare, de a ține evidența contabilă, de a desfășura activitatea în limitele concurenței loiale etc.” [20].

După ce am aflat esența juridică a procedurii de înregistrare de stat a activității de întreprinzător, vom menționa că la alin.(3) art.3 al Legii cu privire la patenta de întreprinzător, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 15.07.1998 [21], se prevede: desfășurarea activității de întreprinzător în baza patentei nu impune înregistrarea de stat.

În legătură cu exceptarea titularilor de patentă de întreprinzător de la înregistrarea de stat, nu pot fi trecute cu vederea unele aspecte cu certe conotații practice. În acest plan, provoacă rezerve următoarele exemple din practica judiciară, în care a fost aplicat alin.(1) art.263 din Codul contravențional (care stabilește răspunderea pentru desfășurarea activității de întreprinzător fără înregistrare la Camera Înregistrării de Stat sau la o altă autoritate publică competentă conform legii ori cu act de înregistrare declarat nevalabil): *la 06.08.2014, aflându-se pe bd. Moscovei 18, mun. Chișinău, R.P. a comercializat în stradă legume și fructe, fără a avea înregistrarea care i-ar permite să desfășoare o asemenea activitate [22]; la 06.08.2014, aflându-se pe bd. Moscovei 18, mun. Chișinău, M.E. a comercializat în stradă legume și fructe, fără a avea înregistrarea care i-ar permite să desfășoare o asemenea activitate [23]; la 03.06.2015, aflându-se în sediul Inspectoratului Fiscal de Stat pe raionul Criuleni, M.V. a vândut 74 de unități de produse cosmetice, fără a avea înregistrarea care i-ar permite să desfășoare o asemenea activitate [24].*

Legea cu privire la patenta de întreprinzător stabilește, printre altele: „Se permite desfășurarea activității de întreprinzător în baza patentei de întreprinzător cu condiția ca veniturile din vânzări ale titularului de patentă să nu depășească 300.000 de lei într-o perioadă de 12 luni consecutive” (alin.(3)); „Mărfurile pasibile de comercializare în baza patentei de întreprinzător sunt următoarele: 1) mărfuri industriale:... j) articole de parfumerie și cosmetică neaccizate;... 2) produse alimentare fabricate și ambalate de producător:... i) fructe și legume în stare proaspătă (neambalate), cu excepția citricelor și altor fructe exotice; j) fructe și legume prelucrate în mod industrial;...” (alin.(4)). În plus, în pct.1.1-1.3 din anexa „Cuantumul taxei lunare pentru patenta de întreprinzător” la această lege se menționează despre: comerțul cu amănuntul la tarabe, teighele, tonete, în chioșcuri (gherete), pavilioane și din autovehicule în piețe și/sau în locuri stabilite în regulamentul de desfășurare a activităților de comerț în localitatea respectivă, aprobat de consiliul local; comerțul cu produse alimentare și mărfuri ușor alterabile autohtone, cu condiția respectării cerințelor sanitar-epidemiologice privind depozitarea, păstrarea și comercializarea lor; comerțul cu amănuntul în chioșcuri și în alte încăperi ce ocupă terenuri separate, a căror suprafață nu depășește 7 m², cu excepția comerțului cu aparate electronice și electrocasnice cu termenul de garanție stabilit, conform legislației în vigoare.

Din exemplele din practica judiciară prezentate mai sus nu este clar dacă activitatea de întreprinzător este posibilă de obținerea patentei de întreprinzător sau de înregistrarea de stat. Aceste detalii nici măcar nu au fost examinate. Totuși, dacă activitatea de întreprinzător este posibilă de obținerea patentei de întreprinzător, aplicarea alin.(1) art.263 din Codul contravențional se prezintă ca neîntemeiată. Or, conform alin.(1) art.1 al Legii cu privire la patenta de întreprinzător, „patenta de întreprinzător este un certificat de stat nominativ (sublinierea ne aparține – *n.a.*) ce atestă dreptul de a desfășura genul de activitate de întreprinzător indicat în ea în decursul unei anumite perioade de timp”. În consecință, desfășurarea activității de întreprinzător în lipsa patentei de întreprinzător atrage răspunderea în baza alin.(4) art.263 din Codul contravențional: „Desfășurarea unei activități de întreprinzător fără autorizație, licență sau certificat (sublinierea ne aparține – *n.a.*), eliberate de autoritatea competentă în temeiul legii...”.

Spre deosebire de titularii patentei de întreprinzător, alte persoane inițiază activitatea de întreprinzător pe calea creării unei întreprinderi. În acest caz, înregistrarea de stat este obligatorie. Aceasta se face în acord fie cu Legea privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali, fie cu Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind înregistrarea gospodăriilor țărănești (de fermier), nr.977 din 14.09.2001 [25]. Din analiza acestor acte normative rezultă că procedura înregistrării de stat începe din momentul depunerii documentelor pentru înregistrarea de stat și se încheie în momentul adoptării deciziei de înregistrare de stat sau, respectiv, al consemnării respective în Registrul gospodăriilor țărănești. Odată cu atingerea acestui din urmă moment, întreprinderea se consideră înregistrată.

În afară de înregistrarea de stat, reînregistrarea de stat este specificată în dispoziția de la lit.a) art.125 CP RM. Astfel, de exemplu, conform alin.(5) art.63 din Codul civil, „persoana juridică este supusă reînregistrării de stat doar în cazurile prevăzute de lege”. Interpretând această prevedere, V.Spaltu afirmă: „Reînregistrarea persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali este necesară în cazul reorganizării sau al operării modificărilor în documentele de constituire a acestora” [26, p.69]. Referindu-se la transformare, ca formă a reorganizării, N.Roșca și S.Baieș susțin: „Nu are loc o trecere a drepturilor și obligațiilor de la o persoană la altă, fiindcă persoana juridică nu dispăre, ci își continuă existența într-o altă formă sau într-o altă „haină” juridică. Chiar dacă în Registrul de stat se fac înscrieri de radiere și de înregistrare, este vorba de o reînregistrare legală și nu de o dizolvare a unei persoane juridice și de înființare a alteia, noi” [27, p.343].

Menționăm că pentru calificarea faptei în baza art.241 CP RM nu comportă nicio relevanță dacă se omite efectuarea înregistrării de stat a activității de întreprinzător sau a reînregistrării de stat a acesteia.

Continuând analiza noastră, vom menționa că, de exemplu, art.207 din Codul penal al Republicii Letonia [28] prevede răspunderea nu doar pentru desfășurarea activității de întreprinzător fără înregistrare, ci și pentru continuarea respectivei activități după suspendarea activității de întreprinzător. Potrivit alin.8 art.30 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, „desfășurarea activității de întreprinzător în perioada de suspendare a activității întreprinderii, fără înregistrarea reluării acestei activități, atrage, potrivit legislației în vigoare, răspunderea pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător”. Reiese că art.241 CP RM se aplică în ipoteza descrisă la alin.8 art.30 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi, chiar dacă această ipoteză nu este reliefată expres la lit.a) art.125 CP RM, așa cum se face în art.207 din Codul penal al Republicii Letonia? V.Berliba oferă un răspuns afirmativ la această întrebare: „Desfășurarea activității de întreprinzător în perioada de suspendare a activității întreprinderii, fără înregistrarea reluării acestei activități, atrage, potrivit legislației în vigoare, răspunderea pentru practicarea ilegală a activității de întreprinzător” [29, p.506].

Considerăm întemeiată această poziție. Or, în perioada de suspendare a activității întreprinderii înregistrarea de stat nu-și produce efectul. În acest sens, alin.7 art.30 al Legii cu privire la antreprenoriat și întreprinderi stabilește: „Pe perioada suspendării activității întreprinderii este interzisă desfășurarea oricăror activități de întreprinzător”.

Considerăm că lista de modalități faptice ale modalității normative prevăzute la alit.a) art.125 CP RM este mai largă.

În acord cu punctul de vedere exprimat de S.L. Șabunevici, desfășurarea activității de întreprinzător fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate presupune desfășurarea acestei activități, după caz: 1) fără depunerea documentelor pentru înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate; 2) după depunerea documentelor pentru înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate, însă până la încheierea respectivei proceduri [30, p.490]. Considerăm restrictivă această interpretare. Înregistrarea (reînregistrarea) de stat nu-și produce efectul și în alte cazuri.

Privitor la astfel de cazuri, I.A. Efimenko afirmă: „Atestăm desfășurarea activității de întreprinzător fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate în următoarele situații: 1) făptuitorul se eschivează să urmeze procedura de înregistrare (reînregistrare) la organele autorizate; 2) făptuitorul începe să desfășoare activitatea de întreprinzător înainte de încheierea procedurii de înregistrare (reînregistrare) la organele autorizate; 3) făptuitorul continuă să desfășoare activitatea de întreprinzător după anularea înregistrării (reînregistrării); 4) făptuitorul continuă să desfășoare activitatea de întreprinzător după încetarea sau suspendarea acestei activități” [31, p.15]. L.I. Arkușa adaugă la această listă ipoteza desfășurării activității de întreprinzător după refuzul – legal sau ilegal – de înregistrare (reînregistrare) la organele autorizate [32].

Toate aceste ipoteze relevă modalitățile faptice sub care se poate înfățișa modalitatea normativă prevăzută la lit.a) art.125 CP RM. Pe cale de consecință, recomandăm legiuitorului să elimine, din partea finală a dispoziției de la alin.(1) art.263 din Codul contravențional, cuvintele „ori cu act de înregistrare declarat nevalabil”. Aceste cuvinte sunt pur și simplu de prisos, de vreme ce dispoziția în cauză conține formularea „fără înregistrare la Camera Înregistrării de Stat sau la o altă autoritate publică competentă conform legii”. Formulare ce se află într-un raport de tipul „întreg-parte” față de cuvintele „ori cu act de înregistrare declarat nevalabil”.

Accentuăm că la lit.a) art.241 CP RM se prevede răspunderea pentru desfășurarea activității de întreprinzător fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate. Dacă activitatea de întreprinzător este desfășurată cu înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate, deși cu încălcarea altor dispoziții legale (cu excepția dispozițiilor de la lit.b)-d) art.125 CP RM), lipsește temeiul aplicării art.241 CP RM. În acest sens, suntem de acord cu soluția procurorului în următoarea speță din practica judiciară: *în temeiul lit.b) alin.(2) art.241 CP RM, la 08.07.2010, a fost pornită urmărirea penală pe faptul practicării ilegale a activității de întreprinzător de către întreprinderea „E.” S.R.L. Drept temei pentru începerea urmăririi penale au servit materialele acumulate de către Direcția Generală Servicii Operative a MAI. Potrivit acestora, în perioada 2006-2010, factorii de decizie ai întreprinderii „E.” S.R.L. au organizat ilegal activitatea unei piețe din aproximativ 350 de locuri comerciale. Acestea erau destinate pentru comercializarea telefoanelor mobile și a accesoriilor la ele. Majoritatea celor care făceau comerț în această piață erau persoane fizice care nu dispuneau de acte ce le-ar fi permis să-și desfășoare activitatea. Lunar, persoanele fizice și persoanele juridice care arendau gheretele din piață achitau factorilor de decizie ai întreprinderii „E.” S.R.L. câte 1000-1500 de lei, fără a li se elibera*

bonul de casă. Ca dovadă de achitare a mijloacelor bănești pentru arenda spațiului comercial li se elibera un tichet de carton. Astfel, în fiecare lună factorii de decizie ai întreprinderii „E.” S.R.L. încasau ilegal bani în sumă totală de aproximativ 350.000 de lei, obținând astfel un profit în proporții deosebit de mari. La 05.11.2010, procurorul R.E. din cadrul Procuraturii Generale a emis o ordonanță, prin care a dispus încetarea urmăririi penale. Drept motiv a servit faptul că acțiunile directorului întreprinderii „E.” S.R.L., V.T., nu întrunesc elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute la art.241 CP RM [33].

Într-adevăr, odată ce întreprinderea „E.” S.R.L. își desfășura activitatea de întreprinzător în perioada în care înregistrarea de stat își producea efectul, nu a existat niciun temei de a invoca aplicabilitatea art.241 CP RM (coroborat cu lit.a) art.125 CP RM).

Concluzii

Sub aspectul formei faptei prejudiciabile, modalitatea normativă prevăzută la lit.a) art.125 CP RM presupune săvârșirea unei inacțiuni, succedată de comiterea unei acțiuni. Infracțiunile specificate la art.241 CP RM (privite prin prisma lit.a), c) sau d) art.125 CP RM) nu pot forma un concurs ideal cu infracțiunea prevăzută la art.242 CP RM. În prezența modalităților normative consemnate la lit.a), c) sau d) art.125 CP RM nu este posibilă concurența dintre art.241 și art.242 CP RM. Desfășurarea activității de întreprinzător în lipsa patentei de întreprinzător atrage răspunderea în baza alin.(4) art.263 din Codul contravențional, nu conform alin.(1) art.263 din Codul contravențional. Este oportună excluderea, din partea finală a dispoziției de la alin.(1) art.263 din Codul contravențional, a cuvintelor „ori cu act de înregistrare declarat nevalabil”.

Referințe:

1. Уголовный кодекс Украины: Научно-практический комментарий / Под ред. Е.Л. Стрельцова. Харьков: Одиссей, 2005. 864 с. ISBN 966-633-441-0
2. МАКАРЕНКО, А. Незаконная предпринимательская деятельность: проблемные вопросы определения формы преступного поведения. В: *Тенденции развития юридической науки в Беларуси (к 80-летию Белорусского государственного экономического университета и 15-летию факультета права БГЭУ)*: Минск: БГЭУ, 2013, с.190-191.
3. АЙСТОВА, Л.С. *Теоретические и практические проблемы квалификации незаконного предпринимательства – ст.171 УК Российской Федерации*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Санкт-Петербург, 2001. 23 р.
4. *Научно-практический комментарий к Уголовному кодексу Республики Беларусь* / Под общ. ред. А.В. Баркова, В.М. Хомича. Минск: ГИУСТ БГУ, 2007. 1007 с. ISBN 978-985-6739-60-9
5. SPALATU, V. *Analiza juridico-penală și criminologică a infracțiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2011. 194 p.
6. BRÎNZA, S., ULIANOVSKI, X., STATI, V. et al. *Drept penal. Partea Specială*. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p. ISBN 9975-79-324-X
7. MUTU, M. Pseudoactivitatea de întreprinzător în legislația penală a Republicii Moldova. În: *Analele Științifice ale USM. Seria „Științe Socioumanistice”*. Vol. I. Chișinău: CEP USM, 2004, p.291-295.
8. SÎRBU, N. *Răspunderea penală pentru pseudoactivitatea de întreprinzător*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2012. 172 p.
9. ЛУБЕШКО, В.Н. Квалифицирующие признаки незаконного предпринимательства и вопросы отграничения его от составов других преступлений в правоприменительной практике. В: *Научный журнал КубГАУ*, 2003, № 2, с.212-242.
10. ПРОХОРОВ, Л.А., ПРОХОРОВА М.Л. *Уголовное право*. Москва: Юристъ, 1999. 480 с. ISBN 5-7975-0203-8
11. АЙСТОВА, Л.С. *Незаконное предпринимательство и смежные составы*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт Генеральной прокуратуры РФ, 2005. 124 с.
12. СТРОКИНА, О.Н. Уголовная ответственность за незаконную предпринимательскую деятельность. В: *Труды Международного симпозиума «Надежность и качество»*, 2005, том 1, с.459-462.
13. Monitorul Oficial al României, 1990, nr.12.
14. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.184-187.
15. *Предпринимательское (хозяйственное) право* / Под ред. В.В. Лаптева, С.С. Занковского. Москва: Волтерс Клувер, 2006. 560 с. ISBN 5-466-00200-3
16. УРДА, М.Н. Незаконное предпринимательство как уголовно-правовое средство обеспечения экономической безопасности: исторический аспект. В: *Уголовное право в эволюционирующем обществе: проблемы и перспективы: Сборник научных статей*. Курск: ЮЗГУ, 2012, с.163-165.
17. ГАРМАШ, А.М. Реформирование 22 главы Уголовного кодекса РФ как один из путей предупреждения преступности в предпринимательской деятельности. В: *Общество и право*, 2012, № 3, с.134-137; ГАРМАШ, А.М.

- О некоторых недостатках действующего российского уголовного законодательства в сфере охраны предпринимательской деятельности. В: *Пробелы в российском законодательстве*, 2012, № 2, с.305-309.
18. МОСКВИТИНА, Е.И., ХОДЖАЕВА, И.Г., ФИЛАТОВА, Т.В. Государственная регистрация как заключительный этап создания современных коммерческих организаций. В: *Инновационные процессы современности: сборник статей Международной научно-практической конференции* (18 сентября 2014 г., г. Уфа). Уфа: РИО МЦИИ ОМЕГА САЙНС, 2014, с.80-82.
 19. ТРОФИМОВА, Е.В. *Правовые механизмы легитимации субъектов предпринимательства*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2013. 30 с.
 20. *Codul civil al Republicii Moldova. Comentariu*. [Accesat: 28.07.2016] Disponibil: <http://gandrabur.net/wp-content/uploads/2016/04/Comentariu-CC.pdf>
 21. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr.72-73.
 22. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 02.02.2016. Dosarul nr.4r-201/16. [Accesat: 28.07.2016] Disponibil: <http://ca.justice.md>
 23. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 03.08.2015. Dosarul nr.4r-2458/15. [Accesat: 28.07.2016] Disponibil: <http://ca.justice.md>
 24. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 16.03.2016. Dosarul nr.4r-487/16. [Accesat: 28.07.2016] Disponibil: <http://ca.justice.md>
 25. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.116-118.
 26. SPALATU, V. *Analiza juridico-penală și criminologică a infracțiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător*: Teză de doctor în drept. Chișinău, 2011. 194 p.
 27. ROȘCA, N., BAIEȘ, S. *Dreptul afacerilor. Vol.I*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 456 p. ISBN 9975-78-355-4
 28. Krimināllikums. In: *Latvijas Vēstnesis*, 1998, no.199/200.
 29. BARBĂNEAGRĂ, A., ALECU, GH., BERLIBA, V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu (Legea nr.985-XV din 18 aprilie 2002. Cu toate modificările operate până la republicare în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.72-74/195 din 14.04.2009. Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p. ISBN 978-9975-105-20-0
 30. *Научно-практический комментарий к Уголовному кодексу Республики Беларусь* / Под общ. ред. А.В. Баркова, В.М. Хомича. Минск: ГИУСТ БГУ, 2007. 1007 с. ISBN 978-985-6739-60-9
 31. ЕФИМЕНКО, И.А. *Незаконное предпринимательство: уголовно-правовая и криминологическая характеристика*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Челябинск, 2006. 24 с.
 32. АРКУША, Л.И. *Характеристика преступлений, связанных с незаконным занятием предпринимательской деятельностью*. [Accesat: 29.07.2016] Disponibil: <http://inter.criminology.onua.edu.ua/?p=1501>
 33. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 23.10.2012. Dosarul nr.1re-423/ 2012. [Accesat: 29.07.2016] Disponibil: www.csj.md

Prezentat la 13.09.2016